

Originalni rad

ACTA FAC.MED.NAISS.2002; 19(1), 45-52

Rančić H. Milas¹, Bošnjaković Petar²,
Dragoslav Đorđević¹, Ivana Stanković¹,
Lidija Ristić¹, Snežana Rančić¹,
Marina Čekić¹, Đorđe Živković¹, Tatjana Pejčić¹

¹Klinika za plućne bolesti i tuberkulozu, Klinički centar Niš

²Institut za radiologiju,
Klinički centar Niš

TRETMAN SINDROMA VENE CAVE SUPERIOR U BOLESNIKA SA KARCINOMOM BRONHA

UVOD

Sindrom vene cave superior (SVCS) predstavlja skup simptoma i znakova nastalih usled opstrukcije venske i limfne drenaže u gornjem delu grudnog koša, glave i vrata i gornjih ekstremiteta.

Kliničku sliku SVCS je prvi opisao William Hunter 1757. godine, kada je u većini slučajeva predstavljala posledicu tuberkuloznih medijastini-tisa i luetične aneurizme ascendentnog dela aorte, a samo 37% je bila uzrokovana malignom bolešću. Savremena istraživanja pokazuju da je u približno 95% slučajeva SVCS, odgovoran maligni proces u toraksu, i to u 85-90% bronhogeni karcinom. Sekundarna opstrukcija VCS kod malignih oboljenja rezultat je najčešće direktne invazije od strane tumora (u 68% slučajeva), ili spoljne ili unutrašnje kompresije, ili su u pitanju oba mehanizma. Težina kliničke slike zavisi od brzine njenog nastanka i od anatomskog mesta opstrukcije. Terapija zavisi od uzroka opstrukcije i težine simptoma i zahteva multimodalni pristup sa neiz-vesnim terapijskim uspehom. Uobičajen tretman izbora u S VCS je radio i/ili hemioterapija. Kako su ovi bolesnici u preterminalnom stanju masivan hirurški zahvat u njihovom daljem lečenju je odbačen. Zato se pristupa minimalno invazivnom tretmanu u vidu perkutane interventne tehnike endovaskularnog stentiranja.

Citostatska hemioterapija predstavlja tretman izbora u lečenju hemiosenzitivnih tumora kao što su mikrocelularni karcinom i limfom. Ukoliko je opstrukcija VCS uzrokovana tumorom koji nije hemiosenzitivan, primenjuje se radioterapija, samostalno ili u kombinaciji sa hemioterapijom.

CILJ RADA

Cilj rada je evaluacija rezultata multimodal-nog tretmana bolesnika obolelih od karcinoma bronha sa razvijenim SVCS, kao i prikaz urgentne pri-mene stenta, kao dopunske metode lečenja.

MATERIJAL I METODE RADA

U cilju sagledavanja učestalosti i načina ispo-ljavanja ovog sindroma, kao i efekata primenjenog lečenja, retrospektivno su analizirani klinički podaci 1071 bolesnika sa neoplazmama pluća, lečenih u periodu 1994-1998.god. u Klinici za plućne bolesti i tuberkulozu, Knez Selo.

Bolesnici sa SVCS razvrstani su u odnosu na pol i godine starosti, patohistološki tip tumora, kao i u odnosu na vrstu i efekte primenjenog lečenja.

U odnosu na patohistološki tip karcinoma bronha, bolesnici su podeljeni u tri grupe: 1) sa mikrocelularnim karcinomom bronha (SCLC), 2) sa ne-mikrocelularnim karcinomom bronha (NSCLC), 3) i ostalo. Posebne terapijske grupe su bolesnici koji su podvrgnuti 1) hemioterapiji (HT), 2) radioterapiji (RT) ili 3) kombinovanoj HT/RT. Radioterapija je sprovedena kao palijativna RT iz dva suprotna polja sa

prosečnom tumorskom dozom od 20-30 Gy. Od hemioterapijskih protokola za NSCLC korišćen je CAP protokol (ciklofosfamid 400 mg/m² 1. dan, adriamicin 40 mg/m² 1. dan, cisplatin 40 mg/m² 1. dan) i MVP protokol (mitomicin 8 mg/m² 1. dan, vinblastin 10 mg 1. dan, cisplatin 50 mg/m² 2. dan). Kod SCLC korišćen je CAV protokol (ciklofosfamid 700mg/m² 1. dan, adriamicin 50mg/m² 1. dan, vinkristin 1,4 mg/m²-maksimalno 2 mg 1. dan) i EP protokol(VP 16-100 mg/m²1-3. dana i cisplatin 80 mg/m² 1. dan).

U pogledu terapijskog odgovora pacijenti su razvrstani u tri grupe: 1. Sa kompletnim odgovorom (CR), 2. sa parcijalnim odgovorom (PR) i 3. bez promene (NC) i progresija bolesti (PD). (1)

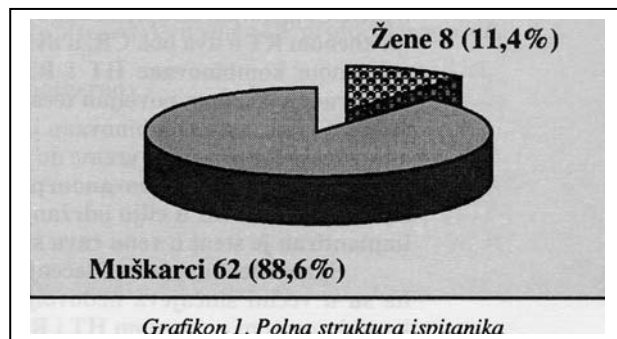
Posebno je analizirano prosečno vreme do progresije bolesti, kao i letalni ishod u toku inicijalnog tretmana. U cilju konsolidacije primenjenog lečenja kod jednog pacijenta je primenjena aplikacija stenta u VCS.

REZULTATI

Retrospektivnom analizom kliničkih podataka obuhvaćen je 1071 bolesnik sa neoplazmama pluća, lečenih u periodu 1994 - 1998. godine u Klinici za plućne bolesti i tuberkulozu, Knez Selo. Znaci SVCS su postojali kod 70 (6,54%) bolesnika, odnosno kod 62 muškarca i 8 žena (tabela 1 i grafikon 1).

Tabela 1. Učestalost SVCS u ispitivanoj populaciji pacijenata sa karcinomom bronha

Godina	Broj pacijenata	Broj sa SVCS	%
1994	196	10	5,10
1995	208	14	6,73
1996	230	12	5,22
1997	235	20	8,51
1998	202	14	6,93
Ukupno	1071	70	6,54

Prosečna starost ispitanika je 54,19± 12,88 godina.

Mikrocelularni karcinom je utvrđen kod najvećeg broja bolesnika (37,14%), a zatim nemikroce-lulami (27,14%). U 11,43% bolesnika nije utvrđen histološki tip tumora (tabela 2).

Tabelom 3 su prikazani rezultati tretmana SVCS u bolesnika sa SCLC. Hemioterapijom je lečeno 7 bolesnika, radioterapijom 4, a 15 je tretirano kombinovanom HT i RT. Kompletan odgovor je postignut kod jednog bolesnika na hemioterapiji i kod 4 kod kojih je primenjivana kombinacija HT i RT.

Tabela 2. Histološki tip tumora

SCLC	NSCLC		HP?	Medijastinalni	Metastatski	Karcinom traheje
	epidermoidni	15	8	13	1	3
26	adeno karcinom	2				
	anaplastični makrocelularni	1				
	adeno+epider	1				
	I	19				
37,14%	27,14%		11,43%	18,57%	1,43%	4,29%

Tabela 3. Rezultati tretmana SVCS u bolesnika sa SCLC

	HT	HT + RT	RT	I
CR	1 (3,8%)	4 (15,38%)		5 (19,2%)
PR	3 (11,5%)	7 (26,9%)	2 (7,7%)	12 (46,15%)
NC + PD	3 (11,5%)	4 (15,38%)	2 (7,7%)	9 (34,6%)
Z	7 (29,9%)	15 (57,7%)	4 (15,4%)	26

Tabela 4. Rezultati tretmana SVCS u bolesnika sa NSCLC

	RT	HT	HT + RT	Simptomatska	2
CR	2 (10,20%)		1 (5,30%)		3 (15,79%)
PR	2 (10,20%)	1 (5,30%)	1 (5,30%)		4 (21,05%)
NC + PD	6 (31,60%)	1 (5,30%)	4 (21,05%)	1 (5,30%)	12 (53,16%)
Z	10 (52,03%)	2 (10,53%)	6 (31,58%)	1 (5,30%)	19

Kod bolesnika sa NSCLC koji su prezentovali sliku SVCS primjenjivana je hemioterapija, radiot-erapija izolovano ili u kombinaciji, kao i simptomatska terapija. Povoljan klinički i radiološki odgovor utvrđeno je kod 38,89% bolesnika. Kompletan odgovor je postignut radioterapijom kod 2 bolesnika, a kombinacijom HT i RT kod jednog (tabela 4).

Tretman SVCS u bolesnika sa tumorom pluća nepoznate HP dijagnoze, tumorom medijastinuma i tumorom traheje prikazan je tabelom 5. Kod ovih bolesnika je primjenjivana RT i simptomatska terapija. Samo kod 2 bolesnika sa tumorom medijastinuma primenom RT postignut je CR.

Tabelom 6 prikazani su sumarni efekti pri-mene RT bez obzira na patohistološki tip tumora.

Kompletan odgovor je postignut kod 4 bolesnika, a stopa povoljnog odgovora iznosila je 46,88%.

Stopa povoljnog odgovora u tretmanu SVCS primenom kombinovane radio i hemioterapije iznosila je 61,9% (tabela 7).

Tabelom 8 prikazano je prosečno vreme do progresije bolesti. Najbolji rezultati zapaženi su u grupi bolesnika sa SCLC koji su tretirani kombinacijom HT i RT (5,9 meseci).

U toku inicijalnog tretmana registrovan je smrtni ishod kod jednog bolesnika lečenog hemiot-erapijom, 7 lečenih radioterapijom i kod 4 bolesnika koji su bili na simptomatskoj terapiji (tabela 9).

U cilju konsolidacije simptoma u jednom slučaju primenjena je aplikacija stenta.

Tabela 5. Tretman SVCS u bolesnika sa tumorom pluća nepoznate histopatološke dijagnoze, tumorom medijastinuma i tumorom traheje

	Medijastinum		HP?		Traheja	
	RT	Simpt.	RT	Simpt.	RT	Simpt.
CR	2	-	-	-	-	-
PR	4	-	3	-	2	-
NC+PD	5	2	4	1	1	-
I	11	2	7	1	3	-

Tabela 6. Efekti primene radioterapije u tretmanu SVCS

	CR	PR	NC+PD	Z
SCLC	-	2	2	4
NSCLC	2	2	6	10
Medijastinum	2	4	5	11
HP?	-	3	4	7
E	4 (12,50%)	11(34,38%)	17 (53,2%)	32
	15 (46,88%)			

Tabela 7. Efekti primene hemio- i radioterapije u tretmanu SVCS

	CR	PR	NC + PD	Z
SCLC	4	7	4	15
NSCLC	1	1	4	6
I	5 (23,80%)	8 (38,10%)	8 (38,10%)	21
	13 (61,90%)			

Tabela 8. Prosečno vreme do progresije bolesti

	CR + PR	HT		HT + RT		RT	
		n	t(m)	n	t(m)	n	t(m)
SCLC	17	4	4,2	11	5,9	2	2
NSCLC	7	1	1,3	2	3,4	4	3,9
Medijastinum	6	-	-	-	-	6	2,8
HP?	3	-	-	-	-	3	1,9

Tabela 9 Letalni ishod u toku inicijalnog tretmana

	n	HT	HT+RT	RT	Simpt.	I	%
SCLC	26	1	-	-	-	1	3,8
NSCLC	19	-	-	2	1	3	15,8
Medijastinum	13	-	-	3	2	5	38,7
HP?	8	-	-	2	1	3	37,5
Traheja	3	-	-	-	-	-	-
Z	70	1 (1,43%)	-	7 (10,00%)	4 (5,70%)	12	17,14

PRIKAZ SLUČAJA

Bolesnica Ž. B. stara 65 god.

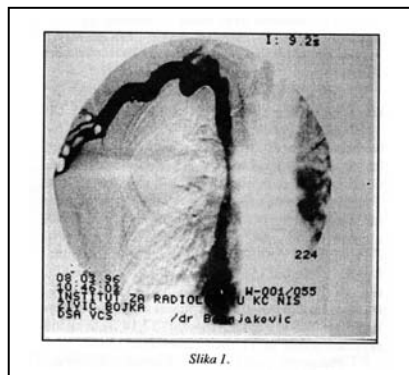
Primljena u bolnicu zbog gušenja, otežanog disanja, suvog kašlja, otoka lica i vrata, otežanog gutanja, malaksalosti, glavobolje i nesаницe. Prve tegobe počele 5 meseci pre aktuelne hospitalizacije. Zbog sumnje na plućni tumor podvrgnuta perku-tanoj iglenoj biopsiji pluća. Histološki verifikovan mikrocelularni karcinom bronha tipa "oat cell". U vreme dijagnoze bolesnica prezentovala znake SVCS. Primljena dva ciklusa HT (cisplatin, eto-pozid) uz redukciju znakova SVCS. U pripremi za treći ciklus HT verifikuje se progresija znakova SVCS (dispnea, disfagija, edem lica i vrata, nabrekle vratne vene, cijanoza, promuklost). Nad gornjom polovinom desnog hemitoraksa verifikuje se tmuo perkutorni zvuk i bronhijalno disanje. TA:140/80mmHg, fp:100/min. Osim naglašenog drugog tona nad a. pulmonalis nalaz na srcu uredan.

Laboratorijske analize: SE: 82/110; Hct: 0,28; Le: 3,5; 9,3; 14,2 G/L; Seg:75%; Ly: 21%; Mono:3%; Tr: 150G/L; Er: 2,94; 2,52T/L; Hgb:5,9; 5,5mmol/L; vreme krvarenja: 1 min. 15sec; vreme koagulacije 9min. 30sec; serumski kreatinin: 105 umol/L; urea: 13,8mmol/L; glikemija: 5,2; 8,7 mmol/L; acidum uricum: 546 (xmol/L ; alkalna fos-fataza: 23,1 u/L; kisela fosfataza: 3,3 u/L; ALT: 10 u/L; AST: 20 u/L; direktni bilirubin: 0 umol/L ; ukupni bilirubin: 10,1 fimol/L; ukupni proteini: 62,9 g/L; Ca⁺⁺:2,36 mmol/L; Na⁺: 141 mmol/L; K⁺: 5.1 mmol/L; C1⁻: 103 mmol/L;

Biogram sputuma: normalna flora usne duplje.

Gasne analize i acidobazni status: pH: 7,589, PaCO₂: 28 mmHg, PaO₂: 50 mmHg, HCO₃: 31 mmol/L, akutni bazni ekces: 9,0 mmol/L, SaO₂: 0.913 (parcijalna respiracijska insuficijencija i res-piracijska alkalozia). Radiološki pamedijastinalno desno verifikuje se tumorska senka od 1. do 3. rebra uz pegaste senke sekundarnog pneumonitisa. Flebografija VCS

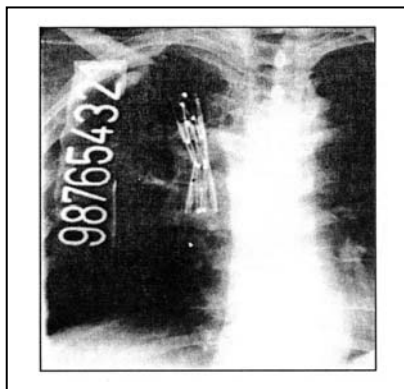
ukazuje na suženje vene u predelu tumora sa redukcijom lumena na 3-4mm (slika 1). Kolor dopler ehosonografijom utvrđena dilatirana v. jugularis dextra u dužini 4-5cm pre utočišta u trunkus. U kranijalnom delu vena je urednog dijametra i sporih protoka (razvoj kolateralne cirkulacije).

Slika 1.

Nakon aplikacije trećeg ciklusa HT sprovedena implantacija samoširećih metalnih stentova desnim transfemoralnim pristupom. Plasirana su tri Gianturco stenta dužine 25mm, maksimalne ekspanzije 20mm (slika 2). U toku prvog sata nakon implantacije ekspanzija stenta je do 9mm u najužem segmentu. Posle implantacije stenta sprovedena an-tikoagulantna terapija u trajanju od 5 dana (heparin 1000 ij. na 6 h). Regresija znakova SVCS verifik-ovana još prvog dana sa maksimumom petog dana. Dvadeset dana posle implantacije pristupilo se perkutanoj transtorakalnoj RT (30 Gy u 16 seansi).

Šest nedelja nakon završetka zračne terapije nastupio exitus letalis uz ponovno izražene znake SVCS.

Slika 2.

DISKUSIJA

Značaj i učestalost etioloških faktora SVCS izmenjen je tokom poslednjih decenija 20. veka. Do 1950. g. kao najčešći uzrok SVCS pominanji su tuberkulozni medijastinitisi i luetične aneurizme krvnih sudova toraksa(16), dok savremene studije ukazuju na vodeću ulogu malignih procesa toraksa. Tavade (13) je na svom bolesničkom materijalu ustanovio da je u 87,5% bolesnika uzrok SVCS bila maligna neoplazma, a svega u 12,5% benigni procesi. Najčešći malignitet kao uzrok SVCS je bron-hogeni karcinom (57-95%), a zatim medijastinalni tumori (20%) i metastaze malignih tumora (5%) (4,16). U našoj populaciji ispitanika mikrocelularni karcinom bio je najučestaliji tip (37,14%), a slične rezultate dobili su i Urban i Escalante. (6,14)

Promptna inicijacija hemioterapije može re-zultovati stopom odgovora u preko 80% bolesnika sa mikrocelularnim karcinomom(6,15). U analizi Urbana (14) prosečno preživljavanje nije signifikantno različito u bolesnika sa SVCS (42 sedmice) i bez SVCS (40 sedmica), ali je signifikantno veći broj bolesnika sa SVCS imao moždane metastaze u vreme dijagnoze (22%) u odnosu na one bez SVCS (11%).

Samo analizom stope petogodišnjeg preživljavanja i stope prosečnog preživljavanja u bolesnika sa i bez SVCS Wurschmidt (15) je u studiji na 408 bolesnika utvrdio da je SVCS značajan prognostički znak za SCLC. U našoj populaciji bolesnika najbolji rezultati u tretmanu SVCS postignuti su primenom RT i HT u bolesnika sa SCLC (stopa odgovora 73,33%) sa najdužim vremenom do progresije bolesti (5,9 meseci).

SVCS usled nemikrocelularnog karcinoma je najčešće progresivno fatalan sa stopom petogodišnjeg preživljavanja od 0-5%. (10). Primarna RT, generalno ima palijativan karakter i ona je standardna terapija izbora ako tumor nije senzitivna na HT. Koriste se različite šeme fracionisanja (od 30 Gy u 10 senasi do 50 Gy u 25 senasi) (2). Rodrigues (11) preporučuje primenu frakcije visoke doze RT od 8Gy jednom nedeljno u toku tri nedelje (ukupna doza 24 Gy) što po njegovom istraživanju superiorniji tretman SVCS u odnosu na stopu odgovora, nego primena sedmično dve frakcije od 8 Gy do ukupne doze od 24 Gy. Stopa odgovora na primenjeno lečenje u naših ispitanika sa NCSLC bila je 38,89%, a najbolji rezultati dobijeni su primenom RT izolovano (u 4 od 10 bolesnika). Odgovor na radioterapiju kod SVCS generalno je loš. Gauden (7) je u 249 bol. sa SVCS utvrdio da samo 19% bolesnika ima kompletnu rezoluciju simptoma i znakova, a da oko 30% pacijenata nema odgovor.

U cilju konsolidovanja efekata radioterapije i/ili hemioterapije u tretmanu SVCS primenjuje se i interventna tehnika stentiranja vene cave. Za brzo otklanjanje simptoma koriste se Gianturco ili Wall-stent, iz grupe samoširećih stentova, kao i Palmaz i Strecker stent kod kojih se širenje obavlja inflacijom balona postavljenih na vrh katetera. Povoljan efekat se javlja u oko 90% slučajeva. Charnsangavej (3) je 1986. g. opisao 6 slučajeva maligne opstrukcije VCS koji su povoljno reagovali na aplikaciju Gianturco stenta u kombinaciji sa RT. Solomon i sar.(12) prikazuju 6 bolesnika sa SVCS maligne etiologije, od kojih je kod jednog primenjen Gianturco stent, a kod 5 Palmatz stent. Do kompletne rezolucije simptoma došlo je u 5 bolesnika, a kod jednog je do-bijen parcijalni odgovor sa perzistentnim edemom glave i vrata. Kod 2 bolesnika verifikovan je recidiv SVCS. Primena Gianturco stenta opisana je kod 4 pacijenta sa SVCS kod kojih je posle 3 meseca došlo do okluzije za 50%, a što se objašnjava rigidnošću Gianturco stenta (9).

Ne postoji opšta saglasnost o potrebi antiko-agulantne terapije posle aplikacije stenta. Dyet (5) ističe neophodnost primene antikoagulansa, dok u drugoj studiji, 17 bolesnika koji su tretirani stentom i nisu primali antikoagulatnu terapiju nije zabeležen nijedan slučaj reokluzije (8). Kod naše bolesnice uspešno su aplikovana tri Gianturco stenta uz značajan gubitak simptoma posle nedelju dana. Antiko-agulantna terapija je primenjena samo pet dana posle ugradnje stenta, a povoljan efekat se održao do smrti, šest nedelja posle aplikacije stenta.

ZAKLJUČAK

Sindrom vene cave superior u bolesnika sa karcinomom bronha predstavlja komplikaciju koja značajno utiče na uspeh inicijalno primenjenog lečenja i dužinu preživljavanja bolesnika. U populaciji naših ispitanika utvrdili smo SVCS u 6,54% bolesnika, a najveći broj bolesnika (37,14%) sa SVCS imao je mikrocelularni karcinom bronha. Najbolji rezultati lečenja, računajući stopu povoljnog odgovora(73,33%), utvrđeni su kod bolesnika sa mikro-celularnim karcinomom bronha kombinovanom pri-menom hemio i radioterapije. Aplikacija stenta u bolesnika sa SVCS retko se primenjuje izolovano i predstavlja palijativnu metodu još uvek neutvrđenog značaja na palijaciju simptoma i dužinu preživljavanja.

LITERATURA

1. Beretta G, Cancer tretment medical guide, Far-mitalia Erba-Erbamont, Milan, Italy, 1991, 52-53
2. Chan R H, Dar A R, Yu E, et al., Superior vena cava obstruction in small-cell lung cancer, International Journal of Radiation Oncology, Biology, Physics, 1997; 38(3): 513-520.
3. Charnsangavej C, Carrasco C H, Wallace S, Wright K, Ogawa K, Richli W, et al., Stenosis of the vena cava: preliminary assessment of treatment with expand-able metallic stents, Radiology, 1986; 161: 259-8.
4. Chen J C, Bongard F, Klein S R, A contempo-rary perspective on superior vena cava svndrome, Am J Surg, 1990; 160: 207-211.
5. Dyet J F, Nicholson A A, Cook A M, The use of the Wallstent endovascular prosthesis in the treatment of malignant obstruction of the superior vena cava, Clinical Radiology, 1993; 48(6): 381-385.
6. Escalante C P, Causes and management of SVCS, Oncology Hunting., 1993; 7(6): 61-68.

7. Gauden S J, Superior vena cava syndrome induced by bronchogenic carcinoma: is this an oncological emergency?, *Australas Radiol.*, 1993; 37(4): 363-366.
8. Irving J D, Dondelinger R F, Reidy J F, et al., Gi-anturco self-expanding stents: clinical experience in the vena cava and large veins, *Cardiovascular and Interventional Radiology*, 1992; 15(5): 328-333.
9. Quinn S F, Schumann E S, Lee Hali M C, Gross G F, Uchida B T, Standage B A, et al., Venous stenoses in patients who undergo hemodialysis: treatment with self-expandable endovascular stents, *Radiology*, 1992; 183: 499-504.
10. Roberts J R, Multimodality Treatment of Malignant Superior Vena Caval Syndrome, 1999; *Chest*, 116:835-837.
11. Rodrigues C I, Njo K H, Karim A B, Hypofractionated radiation therapy in the treatment of superior vena cava syndrome, *Lung Cancer*, 1993; 10(3,4): 221-228.
12. Solomon N, Holey M H, Jarmolovvski C R, In-travascular stents in the management of superior vena cava syndrome, *Cath Cardiovasc Diagn*, 1991; 23: 254-52.
13. Tayade B O, Salvi S S, Agarvval I R, Study of SVCS - aethiopathology, diagnosis and management, *J Assoc Physicians India*, 1994; 42(8): 609-611.
14. Urban T, Lebean B, Chastang C, Leclerc P, Botto M J, Sanvaget J, SVCS in small lung cancer, *Arch IntMed.*, 1993; 153(3): 384-387.
15. Wurschmidt F, Bunemann H, Heilmann H P, Small cell lung cancer with and without superior vena cava syndrome: a multivariate analysis of prognostic factors in 408 cases, *International Journal of Radiation Oncology, Biology, Physics* 1995; 33(1): 77-82.
16. Yellin A, Rosen A, Reichert N, et al., Superior vena cava syndrome: the myth - the facts, *American Review of Respiratory Disease*, 1990; 141(5): 1114-1118.